

HISTORIA BOTANIKI I RELACJE PRZYRODA–NAUKA–KULTURA

Alicja Zemanek

Instytut Botaniki UJ jest jedną z nielicznych na świecie placówek, gdzie uprawiana jest historia botaniki, dziedzina z pogranicza nauk biologicznych i humanistycznych. Ważnym przesłaniem historiografii nauki początku XXI w. jest integracja różnych specjalności poprzez odkrywanie wspólnych korzeni wielu dyscyplin oraz poszukiwanie humanistycznego wymiaru nauk przyrodniczych. Pierwszym polskim profesjonalnym historykiem botaniki był Józef Rostafiński, autor klasycznych dziś opracowań dotyczących nauk przyrodniczych polskiego średniowiecza i renesansu. W XX w. wielu badaczy roślin zajmowało się refleksją nad przeszłością swoich dyscyplin, np. Władysław Szafer, autor ponad stu prac z tego zakresu, m.in. książki na temat historii bo-

Prof. Jadwiga Dyakowska (1905–1992)

taniki w Krakowie²⁰; czy Jan Kornaś, który redagował monografię poświęconą M. Raciborskiemu²¹. Janina Oleszakowa (1932–2005) ogłosiła m.in. publikację dotyczącą katalogów XIX-wiecznego Ogrodu Botanicznego w Krzemieńcu (1971). Jadwiga Dyakowska, paleobotanik i humanista, dążyła do utworzenia placówki zajmującej się dziejami nauki o roślinach. W 1994 r. w Ogrodzie Botanicznym UJ wyodrębniło Muzeum Botaniczne i Pracownię Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, zorganizowane przez Alicję Zemanek.

W Pracowni prowadzone są interdyscyplinarne badania dotyczące dziejów idei, instytucji, zbiorów, biografii uczonych, a także botaniki renesansu, relacji przyroda–nauka–kultura oraz etnobotaniki. Opublikowano m.in. monografie poświęcone takim zagadnieniom jak: botanika na UJ w latach 1780–1917 (ZEMANEK 1989) wraz z bibliografią (1988) i dziejami nauczania (1991), botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności (1815–1952) (KÖHLER 2002) wraz z bibliografią (2004), polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu (ZASTAWIAK, KÖHLER 2001). Ukazały się także opracowania zbiorowe, np. *Studies on the history of botanical gardens and arboreta in Poland* (A. Zemanek, B. Zemanek red., 1993), *Studies in Renaissance botany* (MIREK, ZEMANEK red. 1998), *Naukowe szkoły botaniczne w Krakowie — tradycje i nowe zadania*²². Jako rezultat współpracy z holenderskimi, niemieckimi i włoskimi badaczami ukazała się książka *Drawn after nature* na temat nowych idei botaniki renesansu w kolekcji obrazów roślin *Libri picturati* (DE KONING i in. red. 2008). P. Köhler zajmuje się obecnie głównie historią polskich badań polarnych, a także dziejami botaniki. Nad historią i metodologią systematyki pracuje Kamil Kulpiński (badania Edwarda Janczewskiego nad rodzajem *Ribes*). Etnobotaniką zajmuje się Piotr Klepacki (użytkowanie roślin przez społeczności lokalne wschodnich regionów Polski). W Pracowni i Ogrodzie Botanicznym zorganizowano kilkanaście ogólnopolskich sesji dotyczących historii nauki. W latach 2000 i 2005 odbyły się interdyscyplinarne sympozja z cyklu „Przyroda–Nauka–Kultura”. W 2006 r. współorganizowano odbywającą się w Krakowie konferencję Europejskiego Towarzystwa Historii Nauki (2nd Conference of the European Society for the History of Science). W 2008 r. w Muzeum miała miejsce wystawa „Plants and culture: seeds of the cultural heritage of Europe” będąca rezultatem współpracy archeobotaników, paleobotaników i historyków botaniki z 13 krajów. W projekcie wzięli udział m.in. K. Harmata, J. Madeja (koordynator z polskiej strony), P. Klepacki, P. Mleczko, A. Zemanek i B. Zemanek. Efektem współpracy jest również wydana pod tym samym tytułem książka (2009). W Instytucie Botaniki UJ, jako jedynym w Polsce, wykładana jest historia nauk przyrodniczych, a także historia botaniki.

²⁰ Zob. *Bibliografia*: Szafer 1964, wersja angielska — 1969.

²¹ Zob. *Bibliografia*: Kornaś red. 1986.

²² Zob. *Bibliografia*: Zemanek A., Zemanek B. red. 2007.